

УДК 861.121.2

ARTISTIC VISION OF NUMBERS IN THE LIVING SPACE IN THE LYRICS OF VASYL STUS**ХУДОЖНЯ ВІЗІЯ ЧИСЕЛ У ЖИТТЄВОМУ ПРОСТОРИ У ЛІРИЦІ ВАСИЛЯ СТУСА****Ursani N.N. / Урсані Н. М.***PhD in philological / к.філол. н, доцент*ORCID: [0000-0002-8964-8027](https://orcid.org/0000-0002-8964-8027)*Vasyl` Stus Donetsk National University, Vinnytsia, 600-th anniversary, 21, 21021**Донецький національний університет імені Василя Стуса,**Вінниця, 600-річчя, 21, 21021*

Анотація. У роботі розглядається художня візія чисел у життєвому просторі у ліриці Василя Стуса. У праці представлено символічне значення чисел один, сім, сто крізь призму тлумачення біблійної та фольклорної символіки у ліриці поета, розглянуто їх художню інтерпретацію, пов'язану із множинністю значень. Актуалізовано увагу на спробі інтерпретувати число один у контексті агіографічної традиції та сучасної, як символ самотності, або символом окремої події, яка займає особливе місце у житті ліричного героя.

У дослідженні розглянуто символічне значення чисел сім та двадцять у ліриці Василя Стуса у контексті осмислення певних періодів у житті людини: тиждень, дитинство, юність. У роботі досліджується і символ нескінченності, повторюваності, пов'язаний із числом сто.

Ключові слова: лірика, тема, образ, символ.

Вступ.

Художнє осмислення життя у ліриці Василя Стуса вражає своєю багатогранністю барв і смислів, які стали предметом досліджень М. Коцюбинської, Д. Стуса, І. Оникієнка, О. Рарицького. Особливості поетичного мовлення, стилю, поетику мови В. Стуса досліджували Т. Беценко, В. Базилевський, А. Бондаренко, Г. Віват, М. Наєнко, М. Павлишина, Є. Сверстюк, а екзистенційну природу символіки досліджувала О. Росінська.

Темою нашого дослідження є художня візія чисел у життєвому просторі лірики Василя Стуса. Даний аспект є актуальним у контексті вивчення художнього світу поета щодо осмислення одиничних символів та символів множинності.

Основний текст.

Особливий інтерес викликає художнє бачення життя крізь призму чисел: один, сім, двадцять, сто, тисяча, завдяки яким ліричний герой осмислює не лише своє місце у світі, але й аналізує, як окремі етапи розвитку цивілізації, так і періоди життя людини. Таким чином, число стає символом минулості буття і засобом окреслення самотнього окремого «Я» у ліриці поета. У творах В. Стуса часто зустрічається число один, що включає в себе значення «центрального», «потужний», «дієвий», той, хто перебуває у постійному пошуку свого місця у світі. Цілком можна погодитися із думкою О. Росінської та І. Павлової, про те, що «один і його деривати як символ самотності героя, зверненість до свого «я», зануреність у свій внутрішній світ» [2, с. 141] яскраво постають у ліриці поета.

На думку І. Павлової, «один, уособлює індивіда, який повинен самотійно пройти життєвий шлях, витерпіти усі випробовування. [2, с. 139].

Ліричний герой живе «у чорний день», «у чорну ніч» [3, с. 59]. Він відчуває себе самотнім на земному шляху, перебуває в постійному очікуванні смерті: «Самотність аркою повисла // над райські кущі в пригри снів» [3, с. 12]. Так В. Стус наближається до традиційного образу святого в агіографічній літературі, для якого справжнім життєвим виміром є вічність, перебування у Раю, поряд із Творцем.

У Євангелії від Луки, зокрема, відзначається: «...блудна дитина, цілком певно, зазнає голоду і самотності у пустелі, перш, ніж почне зворотний рух до Одного, що його породив» (Лука, 15, 11-32).

Ідучи за визначенням Аннік де Сузнель, ліричний герой Василя Стуса відкриває «в цій неясній матриці те ядро, що дасть паросток і невдовзі набере божественного виміру» [4, с. 57].

Він перебуває у постійному пошуку загадок: «Шукай по них щасливі числа, // так як раніше не умів» [3, с. 12].

Людське життя поет вкладає у два виміри, де перший – «той день, як від земної тверді найперше сонце відійшло» [3, с.12], а останній – «той, що мітить знаком смерті // ще не розгадане число» [3, с. 12].

Фактично числа – «один», «перший» – у ліриці В. Стуса набувають значення відліку від духовного народження, коли людина осмислює себе божим творінням, пов'язує себе духовно із Деміургом. Так, у «Лісовій ідилії» ліричний герой обраховує земний шлях охриплим куванням зозулі: «...задовгий вік – день, не два, не три дні, // а до вдоволення, досхочу» [3, с. 12].

Таким чином, числа у поезії В. Стуса виступають символами чуттєвого світу, коли осмислення чогось одного відбувається через заперечення множинності. У будь-якій ситуації ліричний герой залишається самотнім із оголеними відчуттями, які постають крізь призму химерних образів: осліплого листя, голубого вогню, осамотілих лип, сухого проміння, настояно-загуслого останнього листа, як у поезії «Осліпле листя відчувало яр». Багатогранність образів митець творить на основі передчуттів, недомовленостей, надаючи можливість читачеві дофантазувати долю новонародженої пізньої осені дитини:

Так по стерні збирають пізній даток,
Так вибілене полотно – в сувій,
так юна породілля стане матір'ю
в своєму щасті і ганьбі своїй [3, с. 15].

Ліричний герой осмислює сенс буття, і уникаючи символіки чисел. Життя вимірюється через поцінування: «мало», «багато», «безмірно», «п'ятьма» тощо. Навіть у межах одного дня домашніх клопотів, ліричний герой намагається вирватися в інший обшир свідомості, у якому «життя занадто довге...» [3, с. 20].

Іноді йому важко порахувати трагічні події, тому вони зринають у образах нескінченості: «обпалених бажань зчорніле поле // безмірне, як голодний спокій мій», «...уранне небо, // усипане п'ятмою гайвороння», стогін

сосен, вічністю пропахлий, спалахи років, вічне верховіття тощо [3, с. 20].

Проте згадуються й реальні періоди буття, наприклад, тиждень до п'ятниці із алкоголем, «тисячі смертей, що проглядають з фіолету», сто ще ненароджених нащадків» [3, с. 20].

Поет осмислює цінність життя у різних формах супротиву, що виражається у бажанні «бодай хоч раз пірнути в алкоголь невістостий», чи «спинися обличчям до п'тьми» [3, с. 21]. Таким чином, митець пропонує новий сенс існування: «А стогін їхній, вічністю пропахлий, вивищує покари до покор» [3, с. 21].

Число сім у ліриці В. Стуса більше пов'язане із межею, втратою духовної дитячої невинності, у поринанні у гріховні спокуси. Воно співпадає із символом біблійним, що пов'язаний із повнотою, перенасиченням на певному рівні. Символічно, що ліричний герой Василя Стуса міркує про сенс життя на лоні природи, відчуває себе її частиною. У тексті автор часто проводить паралелі у часі щодо змін у житті людини та природи:

Мені здається – я живу завжди.

Неначе в сні було моє дитинство.

Неначе в казці я пройшов цей вік,

І мій вінок, де квітло двадцять весен.

Уже пожовк, осипався, опав [3, с. 22].

Так, минуле, пережите подається в образах окремих, особливих днів у житті людини, коли її складні емоційні переживання направлені на окрему подію: «Той день – марудний день!» [3, с. 22].

Марнота життя передається і через образ окремих днів у відривному календарі, коли кожен «на цілий аркуш видовжився» [3, с. 22], як у поезії «Мені здається, я живу завжди». Такі влучні образи постають у ліриці поета, як окремі уривчасті спогади ліричного героя, що мають особливе для нього значення. Іноді митець уникає конкретизації числа, переводячи візію життя на лінію, яка веде до краю:

Хай життя - одне стернисте поле,

Але перейти – не помину.

Дотягну до краю. Хай руками,

Хай на ліктях, поповзом – дарма... [3, с. 27].

Вічність у художньому баченні В. Стуса не має числа. Тільки земний шлях людини обростає його символікою. Хоча і тут іноді поет уникає категорії числа, замінюючи його на назви давніх етапів розвитку людства:

Всі прогріхи минулих душ,

напевно ще від неоліту

ввійшли у серце, оповите

гріховністю... [3, с. 36].

Ліричний герой осмислює етапи розвитку людства крізь призму втрати духовного зв'язку із Творцем. Гріховність наче б зупиняє людство на початковому етапі розвитку:

І хай нова душа гряде –

В ній мезовою темні душі...

Старі гріхи епоха душить
І людство душиться, в Едем
Даремне прагнучи [3, с. 36].

За символами множинності – «темні душі», «старі гріхи» – постає узагальнена картина минулого цивілізації. Число сто Василь Стус також часто вживає у подібному значенні. Наприклад, у поезії «Сто років, як сконала Січ» трагедію митець змальовує, укладаючи життя народу у ціле століття:

Сто років мучених надій,
І сподівань, і вір, і крові
Синів, що за любов тавровані,
сто серць, як сто палахкотінь [3, с. 46].

Аннік де Сузнель, коментуючи число сто, порівнює його із праобразом дверей до вищого світу, через які може пройти людина «лише в знанні, яке знову таки є не інтелектуальним знанням, а пережитим досвідом» [4, с. 97].

Дослідниця О. Росінська О. відзначає, що у ліриці В. Стуса «сто – це ситуація, в якій постійно випробовується душа ліричного героя. Сто – це своєрідна ситуація неминучого вибору, ... сто є головним мірилом зовнішнього і внутрішнього світу» [1, с. 272].

Іноді, у «Таборовому зошиті» поет вдається до конкретизації подій, а закладає у коротку характеристику трагедії: «І не рюмсати на поріддя, коли твій гайдамацький рід // ріжуть линвами на обіддя кілька сот божевільних літ» [3, с. 48].

Цікаво поет зображує безмежжя проявів природних чудес, що надають людському існуванню сенсу:

Скільки в небі голубого снігопаду!
Олив'яного! [3, с. 55].

Таким чином, через повторення лексем «мало», «багато», «скільки» поет звертається до життєвих цінностей, які не можливо описати через символіку чисел.

Висновки

У роботі розглянуто символіку чисел: один, сім, двадцять, сто на матеріалі лірики Василя Стуса крізь призму філософського світосприйняття поета, відзначено їх художню інтерпретацію у творчості поета, пов'язану із множинністю значень. Актуалізовано увагу на спробі коментувати число один у контексті агіографічної традиції, пов'язаної із святістю, адже одиниця у ліриці В. Стуса асоціюється із символом самовизначеності людини на праведному земному шляху, слугує символом повернення до Творця. У дослідженні також розглядається число один як символ самотності, або символ окремої події, яка займає особливе місце у житті ліричного героя.

Символіка чисел сім та двадцять розглянута у контексті важливих періодів життя людини: від окремого дня – до тижня, від дитинства – до двадцятиліття, яке уособлює молодість.

У дослідженні відзначено особливий інтерес поета до числа сто, яке набуває значення множинності, безкінечності, монотонності помилок, що повторює людство століттями.

Отже, завдяки символіці чисел художня візія життя у ліриці Василя Стуса поєднала біблійну та традиційну фольклорну картину бачення світу, сприяла яскравому розкриттю таких мотивів у його творчості, як: вибір праведного життя, самотність людини у світі, марнота життя, що можуть стати предметом для подальшого дослідження.

Література

1. Росінська О. До проблеми символіки чисел в поезії В.Стуса //Литературоведческий сборник. Донецк, 2001. Вип.5-6. С. 270- 276.
2. Павлова І. А. Поетика числівника у ліриці Василя Стуса // Лінгвістичні дослідження: Зб. наук. праць ХНПУ ім. Г.С. Сковороди. Харків: Харківський національний педагогічний університет імені ГС Сковороди, 2014. Вип. 38. С. 138-145
3. Стус В. Таборовий зошит: Вибрані твори.К. : Факт, 2008. 452 с.
4. Сузнель А. де Символіка людського тіла: пер. з фр. К.: Знання-Прес, 2003. 566 с.

Abstract. *The work considers the artistic vision of numbers in the living space in the lyrics of Vasyl Stus. The paper presents the symbolic meaning of the numbers one, seven, twenty, one hundred through the prism of interpretation of biblical and folklore symbolism in the poet's lyrics, their artistic interpretation related to the plurality of meanings.*

Attention is drawn to the attempt to interpret the number one in the context of hagiographic tradition and modern, as a symbol of loneliness, or a symbol of a separate event that occupies a special place in the life of the lyrical hero. The study examines the symbolic meaning of the numbers seven and twenty in the lyrics of Vasyl Stus in the context of understanding certain periods in human life: week, childhood, adolescence. The symbol of infinity, recurrence, connected with the number one hundred, is also investigated in the work.

Key words: *lyrics, theme, image, symbol.*

Стаття підготовлена в рамках Програми Центру Стусознавства

Стаття відправлена 14.01.2021.

© Урсані Н. М.